

LIETUVOS RESPUBLIKOS VYRIAUSYBĖS KANCELIARIJA
VIEŠOJO VALDYMO GRUPĖ

PAŽYMA

DĖL VYRIAUSYBĖS NUTARIMO „DĖL LIETUVOS RESPUBLIKOS ADMINISTRACINIŲ
NUSIŽENGIMŲ KODEKSO 39 STRAIPSNIO PAKEITIMO ĮSTATYMO PROJEKTO NR.
XIVP-416“ PROJEKTO (toliau - Projektas)
(TAP-21-917; TAIS Nr. 21- 27464)

2021-07-20 Nr.
Vilnius

Projekto rengėjai: Teisingumo ministerija.

Projekto tikslas: Seimo valdybos prašymu pateikti Vyriausybės išvadą dėl Lietuvos Respublikos administracinių nusižengimų kodekso 39 straipsnio pakeitimo įstatymo projekto Nr. XIVP-416 (toliau – ANK projektas).

Dabartinė situacija: Galiojančio Administracinių nusižengimų kodekso (toliau - ANK) 39 straipsnis įtvirtina bendrąjį administracinių nuobaudų skyrimo terminą: administracinė nuobauda gali būti paskirta ne vėliau kaip per 2 metus nuo administracinio nusižengimo padarymo dienos, o trunkamojo administracinio nusižengimo atveju – per 2 metus nuo jo paaiškėjimo dienos.

ANK projektu siūloma papildyti ANK numatant, kad tais atvejais, kai už ANK 416 straipsnyje nurodytus nusižengimus (t.y. nustatyto greičio viršijimą) administracinio nusižengimo protokolas su administraciniu nurodymu automatiškai suformuojamas Administracinių nusižengimų registre (toliau - ANR) arba šie nusižengimai užfiksuojami stacionariomis ar mobiliosiomis teisės pažeidimų fiksavimo sistemomis – administracinė nuobauda galėtų būti paskirta ne vėliau per 20 darbo dienų nuo administracinio nusižengimo padarymo dienos.

Rengėjų teigimu ANK projekto rengimą paskatino atvejai, kai už padarytus administracinius nusižengimus atsakingiems asmenims protokolai su administraciniu nurodymu sumokėti baudą atėjo vienu metu, sukaupti per kelis mėnesius (žiniasklaidoje skelbta ir apie 70, 80 baudų atskiriems asmenims). Tokiu būdu nusižengimus padariusiems asmenims ne tik atsiranda didelė finansinė našta, bet ir taikoma ANK numatyta atsakomybė sunkinančioji aplinkybė - pakartotinumai. Tokia situacija galimai paneigia ANK nustatytą administracinių nuobaudų paskirtį: atgrasyti asmenis nuo administracinių nusižengimų ar nusikalstamų veikų darymo ir paveikti administracinius nusižengimus padariusius asmenis, kad jie laikytųsi įstatymų ir vėl nedarytų administracinių nusižengimų. Asmuo, neturėdamas jokios informacijos apie jo padarytus nusižengimus, galimai nedaro išvadų, nekeičia savo elgsenos ir toliau daro pažeidimus.

ANK projekto rengėjai / teikėjai: Seimo nariai Kazys Starkevičius, Andrius Kupčinskas, Gintautas Paluckas, Lukas Savickas, Mindaugas Skritulskas, Andrius Bagdonas.

Projekto esmė: Projektu siūloma nepritarti ANK projektui dėl šių priežasčių:

1. Aiškinamajame rašte nurodomas vienas iš ANK projekto tikslų – minimizuoti atvejus, „kai už padarytus administracinius nusižengimus atsakingiems asmenims protokolai su administraciniu nurodymu sumokėti baudą atėjo vienu metu, sukaupti per kelis mėnesius“. Pabrėžtina, kad ANK 39 straipsnis nustato senaties terminą, kurio paskirtis – ne reguliuoti administracinių nusižengimų teisenos procesinius santykius, o nustatyti terminą, kuriam pasibaigus patraukimas atsakomybėn tampa nebeaktualus tiek nuobaudos tikslų, tiek prevencijos požiūriais. Norint tobulinti procesinius teisinius santykius, senaties institutas neturėtų būti keičiamas.

2. Aiškinamajame rašte teigiama, kad tais atvejais, kai administraciniai nusižengimai „nereikalauja ilgo tyrimo, aplinkybės akivaizdžios ir nusižengimai yra užfiksuoti transporto priemonės nuotrauka arba vaizdo įrašų arba nusižengimai užfiksuojami stacionariomis ar mobiliosiomis teisės pažeidimų fiksavimo sistemomis – administracinė nuobauda gali būti paskirta ne vėliau per dvidešimt darbo dienų nuo administracinio nusižengimo padarymo dienos“, tačiau ANK projekte siekiama nustatyti sutrumpintą nuobaudos skyrimo terminą tik dėl ANK 416 straipsnio „Nustatyto greičio viršijimas“.

Atkreiptinas dėmesys, kad pagal galiojantį ANK administracinio nusižengimo protokolas su administraciniu nurodymu automatiškai suformuojamas ANR, nusižengimą užfiksavus stacionariomis ar mobiliosiomis teisės pažeidimų fiksavimo sistemomis ne tik tada, kai viršijamas nustatytas greitis, o ir kitais atvejais (pvz. transporto priemonių važiavimas ar stovėjimas pažeidžiant nustatytus reikalavimus; transporto priemonių, kurios nustatyta tvarka neįregistruotos (neperregistruotos) arba be privalomosios techninės apžiūros, vairavimas etc.), todėl administracinių nuobaudų skyrimo reguliavimas išskirtinai tik dėl vieno administracinio nusižengimo sistemiškumo požiūriu yra nepagrįstas ir ydingas.

3. Sistemiškai vertinant, siūlymas sutrumpinti nuobaudos skyrimo terminą iki 20 darbo dienų, kai administracinis nusižengimas užfiksuotas stacionariomis ar mobiliosiomis teisės pažeidimų fiksavimo sistemomis ir administracinio nusižengimo protokolas su administraciniu nurodymu automatiškai suformuojamas ANR, yra nepriimtinas dėl šių priežasčių:

3.1. Pagal galiojantį reguliavimą ANK nustatyta tvarka ir pagrindais viršijusios greitį transporto priemonės savininkui (valdytojui) taikomas administracinis nurodymas – į administracinio nusižengimo protokolą įrašomas pasiūlymas per 15 kalendorinių dienų nuo protokolo įteikimo dienos (o kai protokolas su surašomas asmeniui nedalyvaujant, – per 30 kalendorinių dienų) savo noru sumokėti baudą, lygią pusei minimalios baudos (pakartotinumui atveju – minimalią baudą). Neįvykdžius šio nurodymo, jis laikomas negaliojančiu ir ne anksčiau kaip po 5, bet ne vėliau kaip po 10 darbo dienų nuo atitinkamų terminų pabaigos protokolas išsiunčiamas teismui ar pateikiamas institucijai, kurios pareigūnas įgaliotas nagrinėti administracinio nusižengimo bylą ne teismo tvarka.

Atsižvelgiant į šiuos įtvirtintus terminus, asmeniui neįvykdžius administracinio nurodymo, administracinio nusižengimo nagrinėjimas taptų neįmanomas, nes būtų pasibaigęs ANK projekte siūlomas 20 dienų nuobaudos paskyrimo (senaties) terminas.

3.2. Įvertintina situacija kai nusižengimą padaro ne transporto priemonės savininkas (valdytojas), o kitas asmuo.

Vadovaujantis ANK, jei administracinį nusižengimą padarė kitas asmuo, transporto priemonės savininkas (valdytojas) turi per 30 kalendorinių dienų nuo protokolo išsiuntimo dienos pranešti institucijai duomenis apie asmenį, kuris administracinio nusižengimo padarymo metu valdė transporto priemonę ar ją naudojo, arba institucijai pareikalavus atvykti į atitinkamą instituciją.

Jei transporto priemonės savininkas (valdytojas) apie transporto priemonę vairavusį asmenį praneštų šio termino pabaigoje, tai, priėmus ANK projektą, susidarytų aukščiau nurodyta situacija, tai yra, nebūtų įmanoma transporto priemonės savininko (valdytojo) nurodytam asmeniui surašyti administracinio nusižengimo protokolo.

3.3. ANK nustatyta, kad nagrinėjant administracinių nusižengimų bylas ne teismo tvarka, bylos paprastai išnagrinėjamos per 20 darbo dienų nuo protokolo įteikimo dienos. Jeigu atliekant nusižengimo tyrimą nebuvo pateikta paaiškinimų arba administracinio nusižengimo bylą nagrinėjantis pareigūnas nusprendžia, kad jie yra nepakankami ir būtina juos papildyti, administracinė atsakomybėn traukiamam asmeniui ir nukentėjusiajam siunčiami prašymai pateikti paaiškinimus dėl administracinio nusižengimo bei jo aplinkybių. Prireikus prašoma liudytojų parodymų, eksperto išvados ar specialisto paaiškinimo. Šie paaiškinimai ir parodymai turi būti pateikti per 14 kalendorinių dienų nuo prašymo išsiuntimo dienos. Įtvirtinus ANK projekte siūlomą teisinį reguliavimą, siekiamas nustatyti 20 dienų terminas nederėtų su šiais terminais.

4. Aiškinamajame rašte teigiama, kad „nusižengimus padariusiems asmenims ne tik atsiranda didelė finansinė našta (sumokėti baudas už kelias dešimtis nusižengimų), bet ir taikoma Administracinių nusižengimų kodekse (ANK) numatyta atsakomybė sunkinančioji aplinkybė – pakartotinumą“. ANK apibrėžiama, kas laikytina administracinių nusižengimų pakartotinumą: jeigu administracinį nusižengimą padaręs asmuo per metus nuo administracinio nurodymo įvykdymo dienos arba nuo nutarimo administracinio nusižengimo byloje įsiteisėjimo dienos, iki sueis vieni metai nuo administracinės nuobaudos ar administracinio poveikio priemonės įvykdymo dienos, padarė tame pačiame ANK straipsnyje numatytą administracinį nusižengimą, laikoma, kad šis administracinis nusižengimas padarytas pakartotinai.

Atsižvelgus į tai aiškinamajame rašte nurodytas argumentas laikytinas nepagrįstu, nes padarytas naujas administracinis nusižengimas pradedamas laikyti pakartotiniu tik tada, kai asmuo įvykdo administracinį nurodymą arba kai įsiteisėja nutarimas administracinio nusižengimo byloje už pirmą tame pačiame ANK straipsnyje numatytą administracinį nusižengimą.

5. Vertinant aiškinamajame rašte minimą situaciją, tokia greičio viršijimo atvejų, užfiksuotų stacionariomis ar mobiliosiomis teisės pažeidimų fiksavimo sistemomis, gausa (kaip teigia ANK projekto rengėjai, – apie 70–80 baudų atskiriems asmenims) signalizuoja ne tik apie didesnę finansinę šiems asmenims tenkančią naštą, bet ir apie galimai pavojingą bei neatsakingą vairavimą. Siūlomas teisinis reguliavimas galimai sudarytų sąlygas asmenų nebaudžiamumui, jei šiems asmenims nebūtų spėta paskirti administracinės nuobaudos per ANK projekte siūlomą sutrumpintą terminą.

Derinimas: Projektas be pastabų suderintas su Vidaus reikalų ministerija ir Policijos departamentu.

Atitikimas Vyriausybės programai: Projektas neprieštarauja Vyriausybės programai.

Dalykinio vertinimo išvada: Iš esmės pritardami Projektui ir jame pateikiamiems argumentams vis tik atkreipiame dėmesį į tai, kad ANK projekto rengėjai identifikuoja egzistuojančią teisinio reguliavimo ir / ar veiklos organizavimo problemą. Pritartina, kad jei asmuo per keletą mėnesių sugeba surinkti 70-80 baudų, tai signalizuoja, jog tokio asmens vairavimas yra pavojingas bei neatsakingas.

Kita vertus, tai, kad asmenys gauna administracinius nurodymus *sukauptus už keletą mėnesių*, taip pat indikuoja ir tai, kad atsakingos institucijos **arba galimai dirba nepakankamai efektyviai, arba galimai nepagrįstai vilkina teisės pažeidimo protokolų bei administracinių nurodymų surašymą, sąmoningai kaupdamos juos**. Kadangi bendrasis senaties terminas ANK yra 2 metai, tai galimai skubėti nematoma poreikio ir paprasčiau yra dirbti „kaupimo metodu“ – ne tvarkyti kiekvieną tokio pobūdžio teisės pažeidimą individualiai, bet laukti, kol jų per keletą mėnesių susirinks to paties pažeidėjo po keletą ar keliolika (ar net keliasdešimt!) ir jau tada juos visus apdoroti vienu ypu. Tai supaprastina dokumentus įforminančių pareigūnų darbą, tačiau pažeidžia fundamentalią teisinę maksimą *iustitia dilata est iustitia negata* (lot. atidėtas (pavėlavęs) teisingumas yra paneigtas teisingumas) – siekį, kad atsakomybė iškiltų maksimaliai greitai po pažeidimo padarymo.

Dar daugiau, tokia esama situacija vertintina kaip problematiška ir dar keletu aspektų:

1. Atkreiptinas dėmesys, kad teisės pažeidimai fiksuojami stacionariomis ar mobiliosiomis teisės pažeidimų fiksavimo sistemomis pasižymi tuo ypatumu, kad dažnai asmuo netgi gali išvys nežinoti, kad jis atitinkamą pažeidimą padarė tol, kol negauna atitinkamo pranešimo. Ir tokio pranešimo gavimas praėjus keletui mėnesių (ar, maksimaliu ribiniu atveju, - netgi 2 metams), kai asmuo net neprisimena atitinkamų savo veiksmų, juo labiau neprisimena, kad jis galimai pažeidė teisės reikalavimus, nepasiekia bausmės tikslų, nes neskatina asmens modifikuoti savo elgesio (o

potencialiai netgi skatina teisinį nihilizmą, nes asmeniui atrodo, kad valstybė prie jo tiesiog „kabinėjasi“ ir jai svarbiausia yra ne užtikrint teisingumą, kiek bet kokiais būdais „atimti“ pinigų).

2. Praėjus ilgesniam laikui asmens galimybės gintis irgi itin sumažėja. Atitinkamas bylas nagrinėjančioji institucija turi teisės pažeidimų fiksuojamų stacionariomis ar mobiliosiomis teisės pažeidimų fiksavimo sistemomis užfiksavimo dokumentus, tačiau tokioje situacijoje potencialiai nekaltas asmuo praėjus keletui mėnesių gali būti jau nebepajėgus surinkti reikiamus įrodymus (faktinius duomenis), kad paneigtų savo kaltę atitinkamo pažeidimo padaryme.

3. Problemos kyla pvz. ir tuo atveju, kai tuo pačiu automobiliu naudojasi keli asmenys - pvz. kai vienam iš sutuoktinių priklausančiu automobiliu pagal poreikį naudojasi abu sutuoktiniai. Nesant galimybės (kaip pakankamai dažnai nutinka) greičio matuoklių užfiksuotoje nuotraukoje identifikuoti, kuris būtent asmuo vairavo automobilį, kyla pažeidėjo identifikavimo klausimas. Tokiu atveju pažeidėjo nustatymo našta yra tiesiog perkeliama ant automobilio savininko (valdytojo) pečių pasinaudojant ANK 611 straipsnio 1 dalies bei 431 straipsnio 1 dalies nuostatomis.

Atkreiptinas dėmesys, kad dėl dalykinio vertinimo išvados 1 punkte nurodytų priežasčių nei automobilio savininkas nei jo sutuoktinis praėjus keletui mėnesių gali tiesiog nebeprisiminti kuris iš šių asmenų atitinkamu momentu vairavo automobilį ir jiems tenka iš savo tarpo tiesiog „paskirti kas bus kaltas“. Pabrėžtina, kad toks, veik atsitiktinis ir galimai jokio teisės pažeidimo nepadariusio asmens baudimas, negali būti laikomas tinkamu ANK taikymu, nes iš esmės pažeidžia ANK 4 straipsnio 1 dalies nuostatą, kad „pagal šį kodeksą *atsako asmuo, padaręs administracinę nusižengimą* Lietuvos valstybės teritorijoje <...>“.

Taigi nors, kaip nurodoma Projekto 1 punkte, norint tobulinti procesinius teisinius santykius, senaties institutas ir neturėtų būti keičiamas, bet atsižvelgiant į tai, kas išdėstyta aukščiau, galimai egzistuoja poreikis tobulinti ANK nustatytą atitinkamų bylų nagrinėjimo procesą inter alia tikslinant ir / ar numatant papildomus procesinius terminus bei taisykles. Todėl svarstytinas poreikis pavesti Teisingumo ministerijai kartu su Vidaus reikalų ministerija bei Susisiekimo ministerija įvertinti galiojančią teisinę reguliavimą bei jo taikymą praktikoje ir, esant poreikiui, parengti reikiamus teisės aktų pakeitimus ir / ar imtis organizacinių priemonių aptariamoms situacijoms išspręsti.

Patarėjas

Audrius Kasinskas